

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____
(підпис)
“ ____ ” _____ 20 ____ р.

**РЕФЕРАТ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Міжнародний банківський бізнес»**

на тему: «Управління банківською ліквідністю»

Виконавець:

студентка 43 групи факультету
фінансів та банківської справи
Антонюк Анастасія Сергіївна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент
Гаркуша Юлія Олександрівна

_____
/підпис/

Одеса 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Важливою складовою фінансової стійкості та фінансовій безпеці банківської системи є забезпечення ліквідності. Управління банківською ліквідністю здійснюється на макро- та на мікрорівнях. Банки зобов'язані дотримуватися оптимальних значень пруденційних нормативів, встановлених Національним банком України (НБУ) в контексті банківського нагляду та макропруденційного регулювання. Встановлені нормативи ліквідності відповідають міжнародним стандартам регулювання та європейському досвіду. На сьогодні банківська система перенасичена ліквідністю, тож виникає питання ефективного розміщення сформованих коштів, що підтверджує актуальність дослідження.

Дослідження різноманітних аспектів регулювання ліквідності банків становить значний теоретичний та практичний інтерес, методам управління банківською ліквідністю присвячено досить значна кількість досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: В.В. Коваленко, І.П. Косарева, Д.О. Крамська, О.О. Прутська, В.Ю. Візнюк, Н.В. Тарасевич, Р.А. Герасименко, Ж.М. Довгань, Л.Д. Павленко, А.П. Ткаченко.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження та удосконалення теоретичних та методичних основ процесу управління банківською ліквідністю.

Відповідно до мети кваліфікаційної роботи були сформовані такі завдання:

- визначити економічний зміст та сутність банківської ліквідності;
- дослідити методи управління банківською ліквідністю;
- опрацювати правове забезпечення управління банківською ліквідністю;
- провести оцінку стану ліквідності банківської системи України;
- проаналізувати стан ліквідності банків з державною часткою;
- охарактеризувати монетарні інструменти регулювання банківської ліквідності;
- вивчити зарубіжний досвід управління банківською ліквідністю дослідити;
- запропонувати шляхи удосконалення процесу управління банківською ліквідністю.

Об'єктом дослідження є процес управління банківською ліквідністю.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи управління банківською ліквідністю.

Методологія дослідження. У кваліфікаційній роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: метод наукових абстракцій, методи аналізу та синтезу, метод порівняння, табличний метод, індукції та дедукції, метод коефіцієнтів та методи графічного зображення, статистичні методи.

Інформаційною базою дослідження є: нормативно-правові акти України та інших країн, постанови та інструкції Національного банку України, наукові публікації українських та зарубіжних вчених, матеріали наукових

конференцій та аналітичні матеріали відповідних державних органів, Міжнародного валютного фонду, Національного банку Польщі.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 2-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 84 сторінок. Основний зміст викладено на 74 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 28 рисунків.

Апробація результатів досліджень. Основні теоретичні та методологічні положення кваліфікаційної роботи доповідалися, обговорювалися та були схвалені на ХІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки» (27 травня 2024 р., м. Умань), а також опубліковано у вигляді статті у Віснику Хмельницького національного університету.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі кваліфікаційної роботи «**Теоретичні основи управління банківською ліквідністю**» досліджено сутність банківської ліквідності, фактори впливу на її стан, методи управління, а також вивчено правове забезпечення процесу управління банківською ліквідністю.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «**Оцінка стану ліквідності банківської системи України**» проведено оцінку ліквідності банківської системи України, проаналізовано стан ліквідності банків з державною часткою; охарактеризовано монетарні інструменти регулювання банківської ліквідності.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «**Шляхи удосконалення управління банківською ліквідністю**» вивчено зарубіжний досвід управління банківською ліквідністю та визначено напрямки удосконалення процесу управління ліквідністю банківської системи України.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу зробити висновки та сформулювати пропозиції, які розкривають результати виконання поставлених у дослідженні завдань:

1. Ліквідність банківської системи це постійна спроможність банківської системи своєчасно забезпечувати виконання власних зобов'язань перед вкладниками, кредиторами та засновниками банківської установи, а також можливість залучати кошти у вигляді вкладів, здійснювати інвестиційно-кредитні діяльність, забезпечувати організацію розрахунків і обслуговування платіжного обороту підприємств і організацій.

Ліквідність банку – це потенційна спроможність банку виконати власні зобов'язання, рівень досяжності якої залежить від показників ефективності розміщення залучених фінансових ресурсів.

2. До методів управління ліквідністю на рівні банку відносяться: метод фондового пулу, метод конверсії фондів, метод статистичних випробувань, метод загального фонду коштів, метод оцінки ліквідності за грошовим

поток, метод коефіцієнтів, метод кореляційно-регресійного аналізу, імітаційна модель прогнозування, GАР-аналіз, стрес-тестування, метод оцінки величини відтоку зобов'язань, метод трансформаційного ціноутворення, використання логічної регресії, експертний метод та ін.

З метою регулювання ліквідності банківської системи НБУ застосовує такі інструменти як рефінансування, операції з депозитними сертифікатами, операції з цінними паперами, а також встановлення норми обов'язкових резервів.

3. На сьогодні національний регулятор з метою забезпечення стабільності банківської системи і захисту прав споживачів фінансових послуг встановлює пруденційні нормативи, які обов'язкові до виконання: коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами ($LCR_{\text{ВВ}}$); коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами ($LCR_{\text{ІВ}}$); коефіцієнт чистого стабільного фінансування ($NSFR$).

Вітчизняна нормативно-правова база (закони України, постанови, інструкції) дозволяє в повній мірі регулювати стан ліквідності банківської системи та забезпечувати таким чином фінансову стабільність та безпеку.

4. Показники нормативів ліквідності за період 2019-2024 рр. перевищують допустиме значення в середньому по банківській системі в декілька разів. Найвище значення коефіцієнту покриття ліквідністю за всіма валютами ($LCR_{\text{ВВ}}$) спостерігається у 2023 р. (399,14%). Аналогічна динаміка спостерігається і за показниками коефіцієнта покриття ліквідністю за іноземними валютами ($LCR_{\text{ІВ}}$), а саме значне зростання у 2022 р. (341,67%) та у 2023 рр. (383,31%). Також в цілому по системі виконується зі значним перевищенням коефіцієнт чистого стабільного фінансування ($NSFR$), найвищий показник якого спостерігається у 2023 р., а саме 291,62%, що майже в тричі перевищує нормативне значення 100%.

У структурі чистих активів за період 2019-2023 рр. частка цінних паперів постійно зростала (за виключенням 2021 р.) та збільшилась з 25,4% у 2019 р. до 42,5% у 2023 р. Державні облігації протягом досліджуваного періоду у структурі чистих активів перевищують 20%. Така структура активів склалася в результаті скорочення кредитної активності, зниження рівня кредитоспроможності позичальників в цей період та несприятливими соціально-політичними умовами.

Результатом діяльності банків за період 2019-2023 рр. є прибуток, найвищий показник якого спостерігається у 2021 р., а також у 2023 р., коли прибуток банків зріс майже у 2,7 р або на 279,9%. і склав 83,2 млрд. грн.

5. Банки з державною часткою протягом досліджуваного періоду дотримуються нормативних значень пруденційних нормативів.

Найбільшу питому вагу державних боргових цінних паперів у структурі чистих активів має АТ КБ «Приватбанк». Станом на 2023 р. частка цінних паперів Уряду складає 37,2%. Ще одним лідером придбання боргових цінних паперів Уряду є АТ «Ощадбанк», який третину чистих активів сформував за рахунок ОВДП. Дещо нижчий рівень питомої ваги державних паперів України демонструють банки АТ «Укрексімбанк» та АТ «УКРГАЗБАНК».

Найбільший прибуток серед банків з державною часткою протягом досліджуваного періоду отримав АТ КБ «Приват Банк», зокрема 37,8 млрд. грн. за результатами 2023 р.

6. На початку повномасштабних воєнних дій у 2022 р. банки активно залучали бланкові кредити рефінансування, в основному на короткостроковий період. За 2022 р. кредитів рефінансування було надано на суму 376,6 млрд. грн., що є рекордним показником у вітчизняній практиці. У 2022 р. обсяг залучених коштів у вигляді депозитних сертифікатів та депозитів «овернайт» склав 52,7 млрд. грн, що у 3,8 р. більше, ніж показник за аналогічний період 2021 р. У 2023 р. обсяги депонування знову зросли до 86,3 млрд. грн. Також слід додати, що в результаті запровадження обмежень щодо доступу до строкових депозитів, залучення коштів проводилося у 2022-2023 рр. в основному у формі депозитів «овернайт».

У 2022 р. центральний банк країни не зважаючи на монетарні параметри у період надзвичайної ситуації активно придбавав воєнні облігації, обсяг яких за рік зріс на 133,7% і склав рекордні 757 млрд. грн. Сальдо валютних інтервенцій НБУ у 2022-2023 рр. є від'ємним. Національний регулятор в основному продає валюту на ринку. Однак за рахунок підтримки міжнародних партнерів золотовалютні резерви країни зросли до 40 млрд. доларів США.

7. Для нівелювання диспропорцій, спровокованих сформованою надлишковою банківською ліквідністю та вже сьогодні формування основ для відновлення економіки України важливим є: гармонізація фіскальної та монетарної політики, спрямованої на активізацію господарської діяльності, відновлення економічної діяльності; активізувати банківське кредитування, шляхом надання гарантій Кабінету Міністрів України, особливо важливим галузям, зокрема військовій; знизити рівень ключової ставки, зважаючи на низький рівень споживчої інфляції та на фактори інфляційних процесів, які в основному є немонетарними; з метою перерозподілу вільних ресурсів банків в напрямку державного бюджету відновити емісію державних облігацій строком до 6 міс.; запровадити плаваючу відсоткову ставку, що базуватиметься на рівні ключової, за довгостроковими державними облігаціями з метою збільшення їх привабливості.

8. У 2022 році Національний банк Польщі підвищив ключову ставку на 500 б.п. до рівня 6,75% (найвище значення з 2002 р.), а також підвищив норматив обов'язкових резервів спочатку з 0,5% до 2%, а згодом – до 3,5%. Такі дії центрального банку Польщі дозволили абсорбувати близько 19% надлишкової банківської ліквідності. За результатами 2023 р. показник LCR становив 214,1%, а NSFR – 170,2%, що вказує на достатність ліквідності банківської системи Польщі.

У країнах в тому числі Європейського Союзу відбувається нарахування та сплата центральними банками відсотків на сформовані обов'язкові резерви. Дотримання принципу платності у використанні зазначеного інструмента є ринковим підходом, зумовленим розумінням того, що в разі відсутності плати за сформованими банками резервами, цей інструмент діє як податок на

банківську систему та її позичальників, на яких переноситься тягар підвищених процентів за кредит за непрацюючі резервні кошти.